

Ponyvaregény

Látsz is, vagy csak nézel?

Ki ne látta volna már, akár többször is, Tarantino kult-filmjét? Mi lehet a titka, ami megkülönbözteti, kiemeli az akciófilmek sorából, az igazi ponyva-kiadványok filmvásznon megjelenő utódai közül?

Miért is más? Egy tipikus akciófilmben hogyan is nézne ki egy jelenet? Két gengszter beront a szobába, majd némi erőfitogtatás után halomra löv mindenkit. De most mit látunk? Egy élménybeszámoló-félet Amszterdamról, eszmecszerét a lábmasszírozás intimitásának fokáról... És lelkezést, lelkezést... A lövöldözés szinte csak kellék, amit érzelmek nélkül, „igazi profik” módjára hajtanak végre. Az egyik titok talán éppen ez: nem csak a ravaszt húzógató automatákat látunk, hanem – embereket. Sokszor karikírozott, torz alakok, de saját gondolatokkal, problémákkal és – vágyakkal.

Nézzünk egy másik jelenetet! A tipikus akció-változatban a szereplő felkapna egy szamurájkardot és máris kezdődne az igazságosztás. De itt? A szökevény Butch ki akar sietni az ajtón, de megáll, tétovázik, majd némi habozás után visszafordul. Fegyvert keres; előbb egy kisbaltát talál, amit megsuhint, milyen húzása is van. Ezután egy baseballütőt emel fel és lendít meg a levegőben. A következő pillanatban egy láncfűrész kapcsol be, és próbálgatja, milyen is lehet fegyverként használni. Majd végül meglátja a tökéletes eszközt, a szamurájkardot...

Talán épp ez az egyik titok, a részletek kidolgozottsága, amelyek az emberi megmutatását sugallják – az emberit persze Tarantino módon értve.

Hasonló titok lehet a jelenetek időbeli sorrendiségének felcserélése. De ez olyan eszköz, amivel néha már feleslegesen

sokszor, hozzáadott jelentés és tartalom nélkül is találkozhatunk. Esetünkben van-e valami további jelentése a szerkezetnek, ami itt valóban különleges értéket ad a filmnek?

Szereplők és jelenetek. Maga a film egyrészt keretes szerkezetű. A film elején megjelenik a piti kis rabló pár, Tökfej és Nyuszimuszi, akik épp az étterem és a vendégek kirablását tervezik, s kezdik el. A szál itt megszakad, s csak a film végén folytatódik. „Ki a fene lehet még itt az étteremben?” – teszi fel közvetve a kérdést a történet, s a válaszhoz kinyílik az az időszakadék, ami szinte a teljes film időtartamában bemutatja a két szereplőt. A tovább – ki kell mondanunk: mesterien – darabolt történet nem csak a múltbéli tetteiket, hanem jövőbeli történetüket is elmeséli. Az időnek ez a megnyújtása így képes teljes képet festeni a két karakterről.

Újraindul tehát a történet a „meló” előtti hollandiai és lábmasszírozós beszélgetéssel, majd a leszámolással. Ezután három, címmel is megjelölt részt látunk, ami egyenként a két gengszter karakterére, illetve a harmadik férfi-főszereplőre, a bokszoló Butch-ra összpontosít.

Jelek. Kezdjük az utolsó résszel, ugyanis ez a leszámolási jelenet időbeli folytatása, s ez ad magyarázatot Jules későbbi, étterembeli viselkedésére. A leszámolás során a két fiatal és naiv srác lelövését követően kiderül, hogy még egy társuk a fürdőben rejtőzött el, aki előugrik és kilő egy tárat Julesra és Vincentre. A két gengszter azonban sértetlen marad. Rövid csodálkozás után néhány válaszlövessel a botcsinálta lövészt is elintézik. Jules csodaként, isteni jelenlétként értelmezi, hogy a golyók elkerülték őket, míg Vincent mindezt egyszerű véletlennek tulajdonítja. Jules el is határozza, hogy „kilép” és abbahagyja a gengszter életmódot.

A történet szerint sértetlenségüket Jules helyesen, komoly figyelmeztetésként értelmezte. Néhány perc múlva ugyanis Vincent újabb jelet kap: a kocsiiban véletlenül elsül a kezében tartott pisztoly. Széltövi besúgójuk fejét, komoly problémát okozva, hogy

hogyan is tűntessék el a hátsó ablakot beterítő vért és az ülést átítató agydarabokat. Jules kellő alázattal próbálja megoldani a helyzetet, tekintettel van a barátjára, és a segítségül hívott szakértő, problémamegoldó Wolfe-fal is tisztelettel beszél. Vincent azonban még mindig pökhendi, mintha nem épp ő lenne a felelős a helyzetért. A második próbán Jules akadály nélkül átment, míg Vincent az újabb figyelmeztető jelzést sem értette meg. A harmadik próba a film elején elkezdett, s most folytatódó történet Tökfej és Nyuszimuszi rablóparasztaival. Jules minden további nélkül megtehetné, hogy egyszerűen keresztül lövi őket – a főnöke tulajdonát képező táskáról nem mondhat le. Jules azonban élete kockáztatásával próbálja menteni a pár életét, sőt, még a saját pénzét is átadja nekik. Ez a harmadik jel érlelte Jules-ban végleges elhatározássá, hogy változtat a sorsán. Vincent sajnos teljességgel értetlenül szemléli barátja példamutatását.

Létezni, vagy mégsem? Vincent a barátjával együtt ugyanúgy látta mindhárom intő jelet, mégsem tulajdonított nekik jelentőséget, azokból semmit sem értett. Az első rész Vincent jelleméhez ad további adalékokat.

Főnöke feleségével, Miával töltenek el egy estét. Vonzalom kezd el szövődni közöttük – amit talán szerelmi szálnak is nevezhetünk. De emlékezzünk csak! Az estét Vincent heroin-lökete és Mia kokain-szippantása indítja el, s ez a kábult érzékelés torzítja görbe tükörként az észlelésüket és személyiségüket. A mégis szépen induló, bár már éppen veszélyessé váló estét pont egy kábítószeres baleset töri meg. Vincent korábban ingadozik a vágy, vagy talán már a szerelem érzése és a főnöke iránti hűsége között. A balesetet követően azonban már nem elsősorban Mia, hanem a főnöke lehetséges bosszúja miatt aggódik.

Vincent előtt felcsillant a szerelem lehetősége, megtalált valakit, aki lehet, hogy az igazi. Vincent azonban félreértelmezi a jeleket, és inkább visszaáll a sorba. Épp, hogy csak vissza lehet rendezni a szálakat, mintha mi sem történt volna. Hiába üzenték a történések: ha ezt folytatod, nem lehet saját, igazi vágyad, le kell mondanod

önmagadról. Mert ezt kéri cserébe a kábítószer, és ugyancsak ezt kéri a főnök szolgálata is. Látszatra ez a könnyed lebegés útja, de elég egy kis figyelmetlenség (akár a heroin-csomag, akár a kint hagyott fegyver esetén), és máris – ez az út a pokolba vezet.

Viszonyulás. A sors küldözgeti figyelmeztető jelzéseit. De mit tegyünk, ha azokból semmit sem értünk? Erre ad receptet a középső rész története, mely főszereplője Butch, a bokszoló. Bár pénzt fogadott el, hogy veszít, Butch mégis kiüti ellenfelét, így menekülnie kell. Butch a történetéből győztesen kerül ki, de ez nem annak köszönhető, hogy figyelni és helyesen értelmezi a jeleket, hanem egyszerűen annak, hogy jól viszonyul a környezetéhez és a történésekhez.

Vincent és Mia között nem is lehet eldönteni, hogy pontosan milyen mértékű az érzelem. Tetszenek egymásnak, de talán csak a vágy vonzza őket – vagy ennél mégis több van? Valóban ők jelentenék egymásnak az igazi társat – ahogy Mia utalt rá –, s nem csak egy kalandot?

Butch és a felesége között azonban valódi a kedveskedő szeretet és a szerelem. Vigyáznak egymásra. Amikor Butch hihetetlenül dühös lesz, tör, zúz, a tévét a szoba tulsarkába röpíti, még akkor is tekintettel van a feleségére, vigasztalni próbálja, s inkább egyedül, a kocsiban ütögeti még a kormányt. Később, amikor már menekülni kellene, akkor is szakít egy kis időt felesége megnyugtására.

A lakásában puskával rá váró Vincentet hihetetlen szerencsével ő öli meg. Szerencse? Butch lelkileg egy – ha nem is sokkal, de – magasabb rezgésű minőséget képvisel. Csak ezután hibázik: elbizza magát. Azonnal véget ér a „szerencse”, s „véletlenül” épp magával a főnökkel konfrontálódik. Mindketten szorult helyzetbe kerülnek. Butch elmenekülhetne, de kis habozás után a főnököt is megmenti, aki hálából futni hagyja.

Butch alapvetően más viszonyulási képessége és a történetekre adott pozitív reakciói terelheték a sorsát a jó útra.

Életünk? Valóban ponyvát, silány minőségű történetet látunk? A környezet, a trágárságok, sokszor a felvetett és tárgyalt témák valóban ezt a miliót sugározzák.

A film mélye azonban magát az életvezetés receptjét tartalmazza. Az „irgalmasság és a jóakarat nevében” cselekvés, a jó viszonyulás, illetve a jelek figyelése és helyes – de nem túlzó – értelmezése tarthatja meg és viheti jobb irányba életünket.

A Bibliából származó, a film elején és végén is elhangzó részlet így kap végül értelmet, így találhatjuk meg az „igaz ember járta ösvényt”. Akik viszont mások „ármányos elpusztítására törnek”, arra lesújt a szörnyű bosszú.

A jó viszonyulás részben a sors jeleinek helyes értelmezése, a harmonikusabb lelkiség pedig ennek a kulcsa. Egy tanítást láthattunk, ahogy a film végén a fiatal pár Tökfejének – akinek hezitálásával kezdődik a film – is értelmeznie kellene az életveszélyes helyzetet: kövessék eddigi útjukat, vagy gondolkozzanak el életükön és változtassanak?